

2012-
2013

Holberg i skolen

Lærerrapport om forskningsprosjektet:
Opplevelse av sted, stedsidentitet og
steders betydning.

Dette er en lærerrapport skrevet i forbindelse Holberg i skolen 2013. Rapporten er skrevet av Knut Erik Aarvold lektor ved Elvebakken v.g.s.

Forord:

Dette har vært ett fint prosjekt å være med på både for meg og elevene. Mye jobb har det vært, men det har gitt mye læring også. Jeg vil takke elevene som har helhjertet gått inn for oppgave selv om det har vært mye annet å gjøre både i samfunnsgeografi og i andre fag. Ikke minst har vi merket dette i avslutningen. Takk til Benedikte Victoria Lindskog fra UiO for kyndig veiledningen av elevene og tusen takk til Barbara Wendelbo for støtte og entusiasme.

Lærerrapportens innhold:

- 1.0 Om Prosjektet /Forskningsrapporten
 - 1.1 Prosjektets bakgrunn
 - 1.2 Kort om de ulike prosjektene
- 2.0 GJENNOMFØRING
 - 2.1 Fra start til slutt.
 - 2.2 Virkemidler i forskningsprosessen
 - 2.2.1 Ekskursjon i annen by
 - 2.2.2 Ekskursjoner i Oslo
 - 2.2.3 Aktuell forskning
 - 2.2.4 Tverrfaglighet
- 3.0 HVA HAR ELEVENE LÆRT
 - 3.1 Generelle betraktninger
 - 3.2 Praktisk bruk av metoder
- 4.0 PÆRSONLIG LÆRING
 - 4.1 Problembevissthet
 - 4.2 Forankring
 - 4.3 Samarbeid

1 Om prosjektet.

De prosjektene/forskningsrapportene vi nå har kommet i mål med, bygger på noen ideer jeg som lærer har hatt over lengre tid. I avsnittene under redegjøres det litt om denne ideen (kapitel 1.1) og jeg skal kort gi innblikk i hvilke prosjekter det er jobbet med (1.2) -her gir jeg innblikk i alle grupper prosjekt ikke bare de tre som blir trukket ut til konkurransen.

1.1 Prosjektets bakgrunn

Jeg håper med dette prosjektet å gi elever innsikt hva sted betyr – ikke bare fysisk – men at sted er noe som former oss (og visa versa: mennesker former steder ikke minst stedsidentitet). Det er hevdet av mange vi lever i en tid med et selv som er i en kontinuerlig selvreflekterende prosess. Kanskje elevene blir klar over denne refleksive siden i løpet av forskningsprosessen – ved bl.a. å skrive en oppgave.

Ideene til dette prosjektet kommer av min undring på om elever kjenner sin by og enser steder de beveger seg i. Dette gir meg ideen til at elevene i programfaget Samfunnsgeografi i skoleåret 2012/2013 kan skal få et prosjekt hvor opplevelse av sted, stedsopplevelse og stedsidentitet «på en eller annen måte» står sentralt. Jeg har en hypotese om at elevene vil ved hjelp at slike føringer tvinges til å tenke over byen de bor i generelt, og enkelte plasser spesielt. Med andre ord jeg ønsker at elevene får en større bevissthet om det sosiokulturelle samspillet som elever og mennesker befinner seg i – når de daglig beveger seg blant hus med historie, blant innvandrere som nettopp har kommet til landet, når de ser «fersk» grafitti på vegger som tidligere kanskje var grå, når de ser at områder endres fysisk og når de daglig leser om prosjekter som skjer i deres by. Å få til en slik bevissthet – undring - er hovedhensikten med prosjektet.

At et prosjekt opplevelse av sted, steds betydning og stedsidentitet var viktig og kanskje riktig som forskningsprosjekt fikk jeg under fagets studiedag i september 2012. Denne dagen fikk elevene innføring i deltagende metode og fikk i oppdrag å vandre fra vår skole gjennom Torggata, via Youngstorget, ned Brugata for å beskrive hva de så at menneskelig handling og prøve å beskrive hva de så av fysisk byrom og hvilke sosiale/kulturelle fortellinger de kunne skrive ned i løpet av turen. Dette synes elevene var spennende og morsomt: dermed ble dette en testpilot for meg som gjorde meg sikker i at et større prosjekt kunne gjennomføres. I løpet av denne fagdagen så jeg at elevene kunne bruke deltagende observasjon som metode. En annen hensikt blir dermed å gi elevene

innføring og praktisk bruk i kvalitativ metode (og da ikke bare intervjuguide, som vanligvis brukes). Tema slik det framstår for meg ville gi elevene innsikt i at metode er mer ett spørreskjema.

Prosjektet vårt skulle være tverrfaglig prosjekt. Det skulle være tverrfaglig på den måten at to ulike programfag skulle jobbe sammen. Og tema skulle legge opp til at elevene orienterer seg ut over faggrensene til fagene. Fagene som er med er Visuell kunst og samfunn VG2/3 og Samfunnsgeografi vg2/3. Dette er to fag som tilbys på vår skole (Visuell kunst og samfunn for første gang). Noen av kompetansemålene fagene har slektskap med hverandre. Jeg var klar på at dette var et frivillig prosjekt og at elevene måtte regne med å jobbe mye utenom skoletid. Det viste seg slik at alle i min klasse – samfunnsgeografi tente på ideen – og ville være med. Dessverre ble det bare en elev med fra faget visuell kunst og kultur. Denne eleven er med på foredrag, metodeforelesninger og timer som er rettet opp mot vårt prosjekt – ellers følger jeg opp eleven utenom fagtimene. I og med at det bare er en elev som er med fra denne klassen fant jeg og Ane – lærer for visuell kunst og kultur - ut at jeg overtar ansvaret for prosjektet. Men med den muligheten at jeg konsulterer Ane de gangene hvor elever kommer inn på visuell kunst i byrommet o.l.

Som en oppsummering er det jeg ønsker å oppnå ved prosjektet følgende: innsikt i betydning av sted, bruk av metode i praksis samt å oppdage at metoder er mer en statistikk og spørreskjema og tverrfaglighet.

1.2 En kort innføring i de ulike prosjektene.

«*Bjørvika et sted for alle*». Som er gruppe 1: Anja, Lejla, Lisa og Chona skriver om Bjørvika og om utviklingen av byrommet her. Vil det kunne bli et vellykket sted.

«*Bjørvika som gjenerobret byrom?* Som er gruppe 2: Aleksandra og Ida skriver også om Bjørvika – deres fokus er om Bjørvika blir et sted som mennesker evner å bruke – de fokuserer på det paradokset at Bjørvika skal gå fra å være et rom fylt av bilisme til et rom fylt med mennesker.

«*Grunerløkka*»: Gruppe 3 som skriver om by - transformasjon i vårt nærområde – Grunerløkka. Gruppen ser på den gentrifiseringsprosessen som har skjedd på Grunerløkka. Carsten, Yngve, Harald og Anders er deltakerne.

«*Drabantbyens utvikling de siste 60 år*»: som er gruppe 4. Nora, Selin og Martin skriver om drabantbyen. Prosjektet bakgrunn er at dette er 3 elver med bakgrunn i drabantby – de vil bl.a. se på grunner til den omtalen drabantbyene får.

«*Viktoria Terrasse*»: Gruppe 5. Katrine, Ada, Thyra og Andrea har fokusert på Viktoria terrasse som sted og rom. En av ideene til gruppa til dette er et rom ikke mange tenker har en historisk betydning. De gjør faktiske funn her.

«*Why Gay towers*». Gruppe 6 er en person Aurora fra Visuell kunst og samfunn. Hennes utgangspunkt er fasinasjonen som enkelte fortellinger tillegges et sted.

«*Grønland en sosiokulturell analyse*»? Gruppe 7 består av Mustafa og Wendy. Begge er interessert i å undersøke hvordan dette innvandrertette stedet oppfattes av mennesker som bruker nettopp dette rommet har.

2 Gjennomføring

Elevenes egen selvstendige forskning har vært viktig i prosjektet. Vi har videre brukt eksterne forelesere, ekskursjoner og timer (min undervisning). Timene mine har så langt det lar seg forsvare ut fra kompetansemålene brukt by og sted i undervisningen.

2.1 Fra start til slutt.

Prosjektet starter med en forelesing om Youngstorget som sted, dets betydning historisk og den kulturen som dette stedet forbindes. Dette er i uke 2 2013. I denne forelesingen trekker jeg inn ulike måter å se på sted på – dette gjør jeg for å skape ett grunnlag for elevene seinere å bygge videre på. Min erfaring er at det kan være god pedagogikk å gradvis introdusere kunnskap om abstrakte begrep – som nok sted er – for videregående elever, så jeg bruker den første uka i introduksjonen: begrepet sted – uten noen videre forklaring. Neste uke – uke 3 - kommer jeg inn på hvordan vi kan tolke sted (som et fysisk sted, som et sted med kulturell betydning osv).

Etter denne introduksjonen er det inndeling av grupper.. Gruppene velges på frivillig basis og størrelse, men jeg gir elevene en indirekte føring ved å nevne at grupper på 3 eller 4 er ofte mest effektive og det er ofte gode diskusjoner som kommer i såpass små grupper. Etter inndelingen har vi en idemyldring, og diskusjon på hvilke temaer (som kom fram) som kan være interessante. I denne seansen kommer det opp mange temaer som forventet: Fjordbyen i Oslo og Grunerløkka som gentrifisert område kom raskt opp; men også temaer som etter min mening er originale og litt uventede ble foreslått. For eksempel kommer en jente opp med å forske på Enerhaugen og den kulturen som har oppstått der rundt det som på folkemunne kalles «gay towers». Vika Terrasse som sted vil jeg også trekke fram som et overraskende valg. Til min store forundring var det ingen som

bruker Youngstorget som sted. Dette hadde jeg brukt til en introduksjons forelesing, det var heller ingen som brukte eksempler fra Elvebakkens nærhet – et område i Oslo hvor det skjer mye, og hvor endringer synes fra år til år (dette hadde jeg brukt i eksemplifisering når jeg snakket om gentrifisering m.m.). Kanskje dette er et eksempel på stor grad av selvtillit og interesse for tema?

I uke 4 er alle gruppene etablert og gruppene begynner å bli klar over hva de ønsker å forske på. Elevene får i oppdrag om å selv bestemme hvordan, hvor og når de vil jobbe med prosjektet. Men noen timer settes av i alle ukene fram mot uke 17. Dette bestemmer jeg fra uke til uke litt ettersom hvor mye tid vi har, med tanke på vurderingssituasjoner o.l.

2.2 Virkemidler i forskningsprosessen

En nestor i norsk samfunnsgeografi Arild Holst- Jensen skriver ett sted at dette faget – geografi - er ekskursjonsfaget *par excellence*. Trolig hevder han dette på grunn av fagets vektlegging av rommet som forklaringsmekanisme. Jeg er enig i Holst-Jensen i hans påstand, for å forstå romlige prosesser bør vi være der og se/føle det. Vi har brukt og bruker byrommet aktivt i undervisningen. Litt ekstra denne gangen siden tema er som det er. Vi har også brukt eksterne forelesere. Sekundærlitteratur og nyere forskning brukes i prosjektene.

2.2.1 Ekskursjon 1: besøk i «annen by»

Samfunnsgeografi Vg 2/3 har i løpet av denne perioden foretatt ekskursjoner i Oslo og i Hamburg. Klassen var på studietur til Hamburg 4.2 – 7.2 hvor tema var *by i endring*. Under denne turen fikk elevene i oppdrag om å bruke metode som vi bruker: oppdagende læring. Vi fikk en grundig innføring i nyere by - prosjekter og teorier rundt dette i Hamburgs Hafens City – de hadde en byplanlegger/arkitekt som først beskrev Hafens City, men han hadde også en innføring i by teori – det vil si nyere type teori som ligger til grunn bak prosjekter som Hafens City og Fjordbyen Oslo – jeg legger merke til i flere av prosjektene at elevene må ha lyttet oppmerksomt på dette foredraget. Mange grupper er inne på viktigheten av møteplasser og muligheter til opplevelser i byrommet; og dette lå var et sentralt punkt i forelesningene til guiden (dessverre glemt navn)

2.2.2 Bruk av Oslo og nærområdet

Nærområdet til Elvebakken brukes gjennomgående mye som eksempler på endringer som skjer i det postmoderne samfunn, men også i modernitetens /soneinndeling av byer. I mine forelesninger har jeg forklart elevene at det er tre ulike gentrifiseringsprosesser som vi ser i mange storbyer i Europa i dag det vil si i det postmoderne samfunn. En av disse gentrifiseringsprosessene ser vi i vårt område. I

vårt område ved Elvebakken ser vi hvordan gamle industribygg som pusses opp og tas i bruk av tjenesteytende kreative næringer.

Vi har bl.a. bruk området langs Akerselva som eksempel – her har man brukt hvordan man kan gjøre et byrom mer trykt ved belysning, rydde trær og anlegge hyggelige møteplasser – alt dette med den hensikten at folk skal føle seg trygge og dermed ta i bruk et område.

2.2.3 Bruk av forskning.

Jeg har allerede nevnt Rolf Rolid, som har forelest over by - teori generelt, og om byplanleggingen av Fjordbyen spesielt. Her foreleste han bl.a. om nye by – plan idealer om dette med å skape møteplasser, opplevelsesrom og idealer som går mot modernismens byplanideal, hvor det enhetlige – og ensidige – stod i fokus. Både Rolf Rolid og arkitekten som foreleste for oss i Hamburg hadde forklart dette trekket ved nye byplanideal. Dette ser jeg mange av elvene har fanget opp. Mange av gruppen trekker inn slike perspektiver i større eller mindre grad.

Holberg i skolen hadde oppnevnt Benedikte V. Lindskog som vår forsker kontakt. Hun besøkte oss to ganger, først en gang hvor hun introduserte forskningsprosessen og om sted som begrep (uke 3). Deretter kom hun tilbake for å guide elevene i forskningsprosessen. Lindskog var ett hyggelig møte for meg og elevene – og hun ga elevene god innsikt i forskningsprosessen. Og ikke minst hun delte av sin egen forskning til oss.

2.2.4 Tverrfaglighet.

Prosjektet var i utgangspunktet tenkt å være tverrfaglig ved at det var to programfag *Visuell kunst og samfunn* (lærer Ane Nordberg) og programfaget *Samfunnsgeografi* (lærer Knut Erik Aarvold). Nå ble det ikke slik, siden vi ikke fikk respons av elvene i den ene klassen. Likevel vil jeg hevde at vi har fått en stor grad av det som kan kalles tverrfaglighet i denne oppgaven. Ser vi på våre eksterne forelesere så er det bare Karen O`Brian som er samfunnsgeografi. Vi har hatt to sosiologer med: Hedi Østby (om Kina – hvor hun kommer inn på by og den enorme urbane migrasjonen vi ser) og metodelærer som er oppnevnt av Holberg i skolen er sosialantropolog. Rolf R. Rolid er statsviter og vi har foreleser fra Hamburg som er utdannet arkitekt. Ser vi på teoritilfanget så ser vi i langt større grad bruk av teori som har en faglig vinkling som primært ikke er samfunnsgeografisk. Teoretikere som Jan Gehl (arkitekturteori) som gruppa som skriver om Bjørvika den gjenerobrede by benytter. Økonomen Richard Florida er også en teoretiker som brukes av flere. Dette er to eksempler på at prosjektet har vært tverrfaglig i den forstand at fler fagdisipliner brukes. Jeg vet også at elvene som skriver om VikaTersse har lent seg på historikere i en tidlig fase av prosjektet – selv om de i sin endelige forskningsrapport har delvis har forlatt det historiske kildemateriale.

3. Hva har elever har lært:

Et prosjekt som dette lærer elevene mye. De lærer hva samarbeid er og betyr, de lærer å ta valg avgjørelser og utholdenhet. Elevene har lært fag, metode, teori og ikke minst sosial læring vil jeg si har vært viktig..

3. 1 Generelle betraktninger.

Mine observasjoner er at elevene er blitt mer opptatt av byutvikling. Intensjonen min var at elevene skulle bli kjent med begrepet sted og steds betydning, dette er etter min erfaring blitt en sekundær lærdom. Først og fremst har elevene blitt interessert i generelt og ikke steds betydning for byutvikling spesielt. Et eksempel jeg kan trekke inn i så måte er når klassen hadde en ekstern foreleser om framtidens samfunnsmessige utfordringer ved en Global oppvarming. Vi var så heldige at vi hadde fått Professor Karen O`Brian (UiO) på besøk. Hun holdt en forelesing om tema framtidens samfunnsmessige utfordringer i klimaendringens tid. Dobbeltimen var lagt opp slik at det var muligheter for en diskusjon siste 15 minutter. I denne diskusjonsdelen ble framtidig byutvikling stort sett det eneste tema som elevene ville diskutere med O`Brian. Blant de mange gode spørsmålene som kom opp var: Hvorfor mange bygger framtidens byer ned mot sjøkanten når vi kjenner til framtidens havstigning – og eleven (Anja gruppe 1) vil også vite om dette virkelig var bærekraftig siden kostnadene ville bli store for å sikre slike nye stedsutviklingsprosjekter (som jo ofte blir lagt til vannkanten).

En annen ting er at elevene har lært å jobbe selvstendig. Mange ganger ser vi som lærere at man finner en bok, en tekst på nett som danner grunnlaget for prosjektoppgaver eller forskningsprosjekter. Dette tema - som vi her har- er det vanskelig å finne direkte sekundærlitteratur på, dette har bidratt til at elevene må være selvstendige.

Elevene har jobbet tverrfaglig, samfunnsgeografiske teorier er faktisk brukt mindre i mindre grad enn sosiologiske teorier. Gruppene har for eksempel lest seg opp på Pierre Bourdieu (sosiolog) for så å forkaste ham. Andre har lest seg opp på arkitekturteoretiker ved navn Jan Gehl og brukt ham i sin oppgave. Dette tyder etter min mening på reel forskning; de har ikke prøvd å tilpasse sin oppgave til en teori, men brukt teorien dere den passer og forkastet teori om den ikke passer (selv om dette er tidkrevende dermed blir det surt å forkaste). Mange grupper har lært seg at det å lage spørreskjema ikke bare er en lett sak. Det er mye man må tenke gjennom – jeg har også sett at elevene har følt hva

reell forskning er når de går ut og intervjuer/observerer på nytt fordi i analysen finner ut at datagrunnlaget kunne vært bedre. Dette vet jeg fire av gruppene har gjort (gruppe 4,5,7 og 3)

Personlig har jeg lært mye. En ting er at elever har overraskende stort ønske om å styre tema selv – min tanke var at elevene ville ta tak i temaer som jeg hadde forelest over: Youngstorget og område rundt vår skole Elvebakken, men nei elevene gikk bravt ut og fant sine oppgaver i en brainstormingstime i starten av oppgaveprosessen. Unntaket var fjordbyen Oslo, dette var jo tatt opp ved at en ekstern foreleser - Rolf Rolid – kom og foreleste om denne bydelen.

3.2 Praktisk bruk av metode (og teori).

Jeg har som nevnt vært opptatt av at elevene skal vite at det finnes andre metoder en intervjuer og statistikk analyse. Elevene har trent mye før prosjektet på deltagende observasjon. Dette er blitt bruk både i Hamburg og i Oslo. Elevene har etter hvert forstått ulikheten mellom deltagende observasjon og intervju. Og en annen ting som jeg har vektlagt i mine introduksjon om tema (uke 2 og 3) samt foran fagdagen i september 2012 er hva et forskningsdesign er. Dette har vært viktig for meg å få fram – siden et godt forskningsdesign gjør det lettere å skaffe gode data. Jeg vil være så ubeskjeden å si at dette tror jeg at jeg har evnet å få fram.

4 Personlig læring:

Som lærer er det umulig og predikere hva som skjer i løpet av en prosess som et prosjekt er. Du lærer mye underveis, du ser at noe som du trodde ville skje faktisk ikke skjer, mens andre helt uforutsette prosesser/hendelser oppstår. Mange mener at det er feil du lærer mest av og er det slik har jeg lært mye i dette prosjektet.

4.1 Eierskap og selvstendighet.

For det første har jeg lært at når elever får eierskap om et stoff så vil de også yte litt ekstra. Mange av elevene er avgangselever og har mye å gjøre, men jeg må si at de virkelig har vist mye vilje og tæl. Jeg har også oppdaget at det er elever er flinke til å finne fram i jungelen med informasjon – selv om jeg har gitt hint om at det finnes et tidsskrift som heter plan hvor ett av temanummer er i helhet viet sted – er det godt gjort er å lese seg opp på teoretikere som eksempelvis Jan Gehl (gruppe 2). En for meg overraskende opplevelse var at alle gruppene var ferdig i tide (frist 20.april), jeg tror jeg kan tilskrive grunnen eierskapsfølelsen og ansvaret gruppene fikk til sine oppgaver (gjennom relativt fritt valg av oppgaver). Det er nemlig sjelden at alle lever til fristen.

4.1 Problembevissthet

I en slik forskningsrapport er det svært viktig å jobbe inn en problembevissthet eller en problemidentifikasjon dette brukte vi en uke på. Etter at elvene hadde fått innarbeidet en viss forståelse av hva sted er (forelesninger om Youngstorget m.m.) gikk vi videre med gruppesammensetning og ideer rund tema/problemstillinger. Jeg ser i ettertid at jeg kunne gitt noen av elvene litt lenger tid til dette. Et par av gruppene – ene gruppa som skriver om Fjordbyen og Aurora som skriver om Enerhaugen – trengte ikke lengere tid enn en uke, men noen av de andre gruppene var usikre på begrepet STED mange uker etter den offisielle starten.

4.2 Forankring.

Jeg har lært at en grundig forankring er viktig. Med det mener jeg at som lærer må du klare å motivere elever. Alle bør delta for at dette er en godt læringsmiljø. Jeg har også gitt elevene en forståelse av at dette er viktig for eksamen fordi med ett slikt prosjekt vil du tvinges til å drøfte og reflektere. Dette er svært viktig for en god eksamen. Jeg tror det var dette som gikk feil, når så mange fra den andre klassen «trakk seg» se var litt engstelige for at det kunne gå ut over en eventuell eksamen. Jeg så de samme tendensene i min klasse også når jeg først luftet ideen i september f.å. de ble med en gang bekymret over at det ville være ødeleggende for en eksamen. Jeg klarte å etablere en forståelse for at dette ikke var tilfelle. Jeg ser at om jeg og Ane hadde hatt ett tettere samarbeid i september og oktober – slik at jeg kunne formidlet mine erfaringer med henne, kunne vi kanskje fått med flere en deltager fra denne klassen også. Jeg hadde ideene og skrev prosjektskissen, så var meningen den at jeg og Ane skulle sette oss ned nest siste uke i desember og utarbeide en strategi for hvordan prosjektet skulle drives fram. Men da hadde det allerede flere fra Visuell kultur og samfunn signalisert at de ikke hadde tid til å drive et slikt prosjekt (hvor det var nødvendig at de brukte ekstra tid).

4.3 Samarbeid

Det har vært god jobbing i alle grupper, selv om noen utmerker seg med egne framdriftsplaner (gruppe 1,2 og 5). Det har skapt store utfordringer i gruppene, men det har gått svært godt bortsett fra i ett tilfelle. I gruppe 2 var det opprinnelig 3 elver, men de ble etter hvert to stk. p.g.a. problemer med felles forståelse av hva som måtte til for å gjennomføre ett opplegg som de nå var i ferd med å gjøre.

5 Sluttbemerkninger:

Dette har vært et langt prosjekt. Både for meg og gruppen men som jeg skriver det har vært lærerikt og nyttig. Den en offisielle oppstarten var i uke 2, men som jeg skriver har dette tema vært der hele veien fra skolestart. Jeg har prøvd så godt jeg kan å holde meg vekk fra å styre oppgaver, tema og teorivalg m.m. Dette er ofte vanskelig fordi elever vil mange ganger ha en oppskrift på hvordan man «gjør det» - det har det vært lite av i dette prosjektet. Jeg tror det har med en genuin interesse i elevgruppen å gjøre, de vil finne ut av ting selv. Slutten har vært et mareritt hvilke oppgaver skal jeg velge ut til konkurransen av de 7 så var 5 oppgaver så gode at det var vanskelig å velge.